

Проф. др Драгана Коларић
Криминалистичко-полицијска академија
Београд

УДК: 343.341 (430)
Оригинални научни рад

СУЗБИЈАЊЕ ТЕРОРИЗМА И КРИВИЧНИ ЗАКОНИК НЕМАЧКЕ

Сведоци смо времена у коме терористички инциденти ескалирају широм света. Међународна заједница је у последњих неколико деценија интензивно радила на креирању механизма за гоњење и кажњавање учинилаца тешких кривичних дела као што је тероризам. Државе су све више фокусиране на усклађивање националних кривичних законодавстава са међународним документима у правцу унификавања инкриминације тероризма, као и са њим повезаним кривичним делима. Хармонизација обухвата и запрећене казне како би се спречили учиниоци кривичног дела тероризма да користе погодности које су последица разлика између националних законодавстава. Упркос великој спремности и све већем консензусу међу државама по питању реформе и даљег развоја законских решења, овај процес суочен је са многим изазовима. Централни део рада представља давање одговора на питање да ли Савезна Република Немачка, суочена са претњом глобалног тероризма, има адекватне кривичноправне одредбе тј. да ли је извршена имплементација најважнијих међународних докумената. Овај чланак нуди преглед развоја савременог немачког кривичног права на пољу борбе против тероризма и даје одговор на питање да ли постоји склад између мера које се у немачком кривичном законодавству примењују у циљу сузбијања тероризма и критеријума који се сматрају доследним принципима правне државе.

Кључне речи: *тероризам, међународни тероризам, Кривични законик Немачке, међународни документи, тешка кривична дела*

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Од почетка XXI века тероризам постаје проблем број један међународне, регионалне и националне политике, безбедности и регулативе.¹ Посебну димензију добија након догађаја од 11. септембра

¹Овај рад резултат је реализовања научноистраживачког пројекта под називом *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*. Пројекат

2001. године. Свет у целини постао је сведок сазревања и јављања нове ере тероризма - ере глобалног, међународног тероризма. Бројни напади протеклих година, пре свега на средства јавног саобраћаја, показали су светској јавности да терористичке претње доживљавају и своје отелотворење. Појавни облици тероризма, као и средства за његово спречавање и сузбијање дуго су већ предмет проучавања и дискусије практичара и теоретичара из разних области. Савремене терористичке организације су способне за коришћење софистицираних информационих технологија што све доводи до нових феноменолошких обележја тероризма.² Формирање терористичких организација, финансирање тероризма, регрутовање и обука за извршење терористичких аката захтевају, најпре, унификавање законских одредби о тероризму, потом и ближу сарадњу и размену информација између држава што све заједно треба да подигне ниво борбе против тероризма. Суочене са озбиљном опасношћу од терористичких аката државе предузимају бројне кораке у правцу усавршавања националног кривичног законодавства (процесног и материјалног).

У теорији се, не ретко, среће став да међународне институције треба да играју водећу улогу у превенцији и сузбијању тероризма.³ То значи унификавање дефиниције тероризма и сродних кривичних дела. Разлози су једноставни: лакша међународна сарадња, размена информација између обавештајних агенција, проверавање евалуације антитерористичког законодавства и усвојених стратегија. Њихова проактивна улога може да покаже, дугорочно посматрано, добре резултате јер ближе одређује средства и начине којима државе могу реаговати у оквиру националног кривичног права.

Тероризам се, углавном, посматра као врста конвенционалног криминалитета, мада може имати карактеристике које га разликују од обичних облика криминалитета.⁴ Због тога, национално кривично законодавство има централну улогу у сузбијању тероризма. Међународни документи настоје да се тероризмом баве као

финансира Министарство просвете и науке Републике Србије (бр. 179045), а реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2011–2014). Руководилац пројекта је проф. др Саша Мијалковић.

² Patané, V; Recent Italian Efforts to Respond to Terrorism at the Legislative Level, *Journal of International Criminal Justice*, 4 (2006), Oxford University Press, p. 1167.

³ Nuotio, K; Terrorism as a Catalyst for the Emergence, Harmonization and Reform of Criminal Law, *Journal of International Criminal Justice*, 4 (2006), Oxford University Press, p. 999.

⁴ Тероризам се, најчешће, врши организовано, захтева финансијску подршку, доступност различитих врста оружја, у неким случајевима има политичку подршку итд.

кривичноправним проблемом, јер терористички чинови предузети од стране недржавних субјеката не представљају ратна дејства и не могу представљати кршење међународног права. Интересантно је, такође, да тероризам не спада у надлежност међународног кривичног правосуђа. Поставља се питање да ли се неки терористички акти, ипак, могу окарактерисати као међународно кривично дело, уколико су учињени у контексту ширег и систематског напада упереног против цивилног становништва (злочин против човечности). По једном мишљењу, супротно ономе што многи верују, тероризам као међународни злочин постоји и може се под одређеним условима подвести под злочин против човечности.⁵ По другом мишљењу, то би било претерано екстензивно тумачење појма злочина против човечности, између осталог зато што се терористичка организација не може изједначити са државом и државним структурама које су умешане у вршење злочина против човечности (подржавање терористичке организације од стране неке државе овде не би било довољно).⁶

Велики број европски земаља је већ предузео значајне кораке у правцу новелирања одредби о тероризму и са њим повезаним кривичним делима. Овај чланак ће испитати реакције и трендове у немачком кривичном законодавству на чин тероризма.

Окосницу измена и допуна немачког кривичног права чини Оквирна одлука Савета Европске Уније о борби против тероризма од 13. јуна 2002. године (*Council Framework Decision on Combating Terrorism, 2002/475/JHA*) са изменама и допунама које су учињене 2008. године (*Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on combating terrorism*) и Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма (*Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism CETS No. 196*). Оквирна одлука Већа ЕУ о борби против тероризма има тринаест чланова. За имплементацију најважнији су: члан 1. којим се јединствено за цело подручје ЕУ дефинише тероризам, члан 2. којим се одређује терористичка група и члан 3. где се набрајају кривична дела која су повезана са тероризмом. Трећи стуб ЕУ који се односи на полицијску и правосудну сарадњу укључује и усклађивање законодавства држава чланица ради омогућавања што ефикасније борбе против тероризма. Оквирне одлуке којима се усклађује законодавство држава чланица обавезују државе у погледу резултата које треба остварити, али препуштају властима сваке државе да одаберу облик и метод којом ће

⁵ Cassese, A; The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law, *Journal of International Criminal Justice*, 4 (2006), Oxford University Press, p. 938.

⁶ Стојановић, З; Коларић, Д; *Кривичноправно реаговање на тешке облике криминалитета*, Београд, 2010. година, стр.72.

остварити жељени резултат. Међународни документи се не примењују непосредно па ја зато потребно донети прописе којима ће се извршити имплементација у национално законодавство. Најкорисније за сваку државу, па и Немачку је да изврши ревизију појединих инкриминација у свом кривичном законодавству и тиме покрије области које међународни акти сматрају вредним укључивања у одредбу о тероризму и са њим повезаним кривичним делима.

Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма (*Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism CETS No. 196*) је усвојена у Варшави 16. маја 2005. године (ступила на снагу 1. јуна 2007. године). Она има за циљ да ојача напоре држава чланица у спречавању тероризма и поставља два начина за постизање овог циља. Први је, инкриминисање одређених понашања: јавно позивање, регрутовања и обуке за тероризам. Други начин је јачање превентивних мера на националном и међународном нивоу (модификација постојећих прописа о екстрадицији и узајамној помоћи).⁷ За имплементацију у национално кривично законодавство од посебног су значаја одредбе чланова 5. до 7. Конвенције (јавно позивање на извршење терористичких дела, регрутовање за тероризам и обука за тероризам).

КРИВИЧНИ ЗАКОНИК НЕМАЧКЕ

Немачки правни систем је продукт вековног развоја које је започело са племенским правом. Ти обичаји су, касније, били измењени под утицајем Римског права тј. права које је владало у целој римској империји. До друге половине деветнаестог века закони који су се развијали били су мешавина немачког, римског и црквеног права. Постигнуто политичко уједињење, под Пруском доминацијом у 1871. години, можемо означити као почетак стварања изворних Немачких закона.⁸

Почеци немачког кривичног права обележени су ступањем на снагу 15. маја 1871. године Кривичног законика немачког Рајха који је унификовао кривично право Немачке и примењивао се скоро до друге половине прошлог века. Од њега је настао Кривични законик Савезне Републике Немачке.⁹ Овај законски текст је у својој дугогодишњој

⁷ Council of Europe, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism CETS No. 196*

⁸ Коларић, Д; Кривично дело убиства, Београд, Службени гласник, 2008. година, стр. 128.

⁹ Кривични законик Савезне Републике Немачке са уводним законом за кривични законик и Војно кривичним законом, Центар маркетинг, Београд, 1998. година, стр. 1.

традицији више пута мењан и допуњаван. Савремени начин живота, развој технике и технологије, процес глобализације и борба против организованог криминалитета условили су објављивање нових верзија Кривичног законика. Истиче се да је Немачко кривично право у својој 130 година дугој традицији чак 180 пута амандманима, мање или више темељито, мењано и допуњавано.¹⁰

Кривични законик који је објављен 10. марта 1987. године изашао је у сусрет изменама у посебном делу које су настављене и после ове реформе. Овај законски текст подељен је на општи и посебни део. За нашу анализу од посебног значаја су кривична дела против јавног реда (§129а који се односи на кривично дело стварање терористичког удружења) и кривична дела која угрожавају државу (одредбе § 89а и 89б које се односе на припремање тешког дела насиља које угрожава државу и успостављање односа за извршење тешких дела насиља која угрожавају државу).

КРИВИЧНО ДЕЛО СТВАРАЊЕ ТЕРОРИСТИЧКОГ УДРУЖЕЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ НЕМАЧКЕ

Кривично дело "Стварање терористичког удружења" је регулисано у параграфу 129а Кривичног законика Немачке у групи кривичних дела против јавног реда. Према схватању израженом у немачкој кривичноправној теорији удружење у смислу § 129а представља добровољно организационо повезивање од најмање три лица, основано на неки период, које уз потчињавање воље појединца вољи заједнице следи заједничке циљеве и међусобно су у таквом односу да се осећају као јединствено удружење.¹¹

Ради усклађивања са најважнијим међународним документима у области борбе против тероризма немачки законодавац је одлучио да прошири криминалну зону код кривичног дела стварање терористичког удружења (§129а). У циљу имплементације Оквирне одлуке Савета ЕУ о борби против тероризма та одредба је радикално измењена 22.12.2003. године.¹²

¹⁰ "<http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=267>" скинуто дана 28.04.2006. године

¹¹ Schäfer, J; Feilcke, B; Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *Neue Zeitschrift für Strafrecht-Rechtsprechungs Report*, München: Beck Verlag, 10/2008, p. 298.

¹² То је учињено "Законом за имплементацију Оквирне одлуке Савета ЕУ за борбу против тероризма и измену других закона" од 22.12.2003. године. Види: Schäfer, J; Feilcke, B; Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *op.cit.*, p. 299.

Према старој верзији кажњавало се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чији је циљ или делатност вршење: кривичних дела убиства (обично убиство), усмрћења (тешко убиство)¹³ или геноцида (тачка 1); кривичних дела против личних слобода у случајевима из § 239а или § 239б (отмица ради уцене и узимање талаца) (тачка 2); кривичних дела из § 305а (уништење важних средстава за рад) или опште опасних кривичних дела у случајевима из §§ 306. до 308 (проузроковање пожара), 310 б став 1 (проузроковање експлозије употребом нуклеарне енергије), § 311 став 1 (проузроковање експлозије употребом експлозива), § 311а став 1 (злоупотреба јонизирајућег зрачења), § § 312,315 став 1 (проузроковање поплаве којом се угрожава живот, опасно угрожавање железничког, бродског и ваздушног саобраћаја), § 316 б став 1 (ометање рада јавног погона), § 316 ц став 1. (напад на ваздушни и поморски саобраћај) или § 319 (опште опасна тровања) (тачка 3). То је био став 1. § 129а који се кажњавао казном лишења слободe од 1 до 10 година. Ако је учинилац био коловођа или следбеник, казна је била лишење слободe најмање 1 годину (став 2). Ко је подржавао удружење из става 1. или за њега врбовао кажњавао се лишењем слободe од 6 месеци до 5 година (став 3). Суд је могао у случајевима из става 1 до 3 према својој оцени ублажити казну учеснику чија је кривица незнатна а учешће од подредног значаја. Код овог кривичног дела примењивала се на одговарајући начин одредба става 6 § 129. према којој суд може одустати од кажњавања ако је учинилац: добровољно и озбиљно настојао да спречи опстанак удружења или извршење кривичних дела обухваћених циљевима удружења или добровољно и у време када се извршење кривичног дела, за које му је било познато да се планира, још могло спречити, пријавио своја сазнања надлежном државном органу. Учиниолац, такође, не би био кажњен када је остварио свој циљ да спречи опстанак удружења или ако је до тога дошло и без његових настојања. Код овог кривичног дела могуће је било, уз лишење слободe од најмање 6 месеци, ограничити учиниоцу способност за вршење јавне службе и способност стицања права из јавних избора, као и наложити примену мере стављања учиниоца под надзор.

Према новој верзији кажњава се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чија је делатност усмерена на вршење: кривичних дела убиства, усмрћења, геноцида или злочина против човечности (тачка 1. став1); кривичних дела против личних слобода у случајевима из § 239а или § 239б (тачка 2. став1). Запрећена кривична

¹³ У старијој литератури се усмрћење назива "уморство". То је, уствари, прављење разлике између немачког *Vorsätzlich Tötung* и *Mord*. Више о томе: Коларић, Д; *Кривично дело убиства*, Службени гласник, Београд, 2008. година, стр. 129.

санкција је лишење слободе од 1 до 10 година. Тачка 3. ранијег става 1. је сада саставни део става 2. и допуњена је бројним другим кривичним делима¹⁴ која нису тако тешка, али морају бити извршена са одређеном намером управљеном на остварење једног од циљева. И према ставу 2. кажњава се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чије су активности усмерене на вршење кривичних дела набројаних у том ставу. Али према новој верзији, није довољно само да делатност удружења буде усмерена на вршење кривичних дела наведених у овом ставу него дело мора бити учињено *са намером* да се: становништво знатно заплаши¹⁵; да се влада или међународна организација силом или претњом употребе силе принуде да нешто учине или не учине; или да се озбиљно угрозе или повреде основне политичке, уставне, привредне или економске структуре државе или међународне организације. Такође, кривична дела морају да буду погодна да могу, с обзиром на њихову природу или последице, да озбиљно нанесу штету држави или међународној организацији. Дакле, та доста хетерогена кривична дела морају бити предузета у одређеном циљу. Према ставу 3. ако се прети извршењем кривичних дела набројаних у ставу 1. и 2. казна је затвор од шест месеци до пет година. Ако је учинилац коловођа или лице које из позадине управља током догађаја¹⁶ казна је затвор не мање од три године у случајевима из става 1. и 2. и затвор од једне до десет година у случајевима наведеним у ставу 3 (став 4). Према ставу 5. ко подржава удружење у смислу извршења кривичних дела описаних у ставу 1. и 2.

¹⁴ Тешке телесне повреде, кривична дела против животне средине, нека кривична дела из Закона о оружју итд.

¹⁵ Поставља се питање да ли је законодавац имао у виду целокупно становништво у § 129а став 2. кад је тражио да дело буде учињено са намером да се "становништво знатно заплаши". У Кривичном законнику Немачке рецимо у § 130 који одређује кривично дело хушкање против народа, супротно од претходне формулације, истакнуто је да се ради о "деловима становништва". Тешко би било прихватити мишљење да је ту законодавац мислио на целокупно становништво јер би такво уско тумачење било у супротности са смислом правне норме. Целокупно становништво би обухватило и чланове удружења и њихове симпатизере против којих једва да могу да буду усмерени покушаји застрашивања. Пошто се терористичке активности веома често усмеравају против делова становништва, који су карактеристични по својој етничкој припадности, религији, припадности нацији или раси, код буквалног тумачења не би могао да буде обухваћен значајан део типичних терористичких кривичних дела. Због тога је довољно да кривична дела која предузима удружење могу да заплаше знатан део становништва.

¹⁶ Немци употребљавају израз "Hintermännern" – именица у множини која би се могла превести у буквалном смислу као лица из позадине. Према теорији власти над делом ради се о лицу које у свакој фази остварења кривичног дела има пресудну улогу у смислу да је битно могао утицати на ток извршења кривичног дела. У смислу ове инкриминације то није лице које предузима радњу извршења и има "формалну власт над делом", него се ради о лицу које предузима одређене психичке акте који су усмерени на остваривање одређеног циља. Дакле, он је носилац материјалне власти над делом.

казниће се затвором од шест месеци до десет година и затвором не више од пет година у случају става 3. Такође, према ставу 5. ко врбује чланове или лица која ће подржавати терористичко удружење за извршење кривичних дела набројаних у ставу 1. и 2. биће кажњен затвором од шест месеци до пет година. Суд може у случајевима става 1, 2, 3 и 5. ублажити казну учиниоцу ако му је степен кривице низак а учешће од незнатног значаја (став 6). Суд може уз лишење слободе од најмање шест месеци ограничити могућност учиниоцу за вршење јавне службе и способност да бира и буде биран на јавним изборима (став 8). У случајевима наведеним у ставу 1, 2. и 4. суд може одредити примену мере стављања учиниоца под надзор (став 9).

Дакле, циљ стварања терористичког удружења је вршење тешких кривичних дела као нпр. кривичног дела убиства или вршење кривичних дела која нису тешка са одређеном намером управљеном на остварење једног од набројаних циљева у ставу 2.¹⁷

Лице улази у криминалну зону или оснивањем терористичког удружења или постајањем чланом удружења, а они који нису чланови кроз подршку удружењу или кроз врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење.

Једна од радњи извршења је оснивање терористичког удружења ради вршења неког кривичног дела. Код овог облика је само стварање терористичког удружења изједначено са учињеним кривичним делом.¹⁸ Оснивачи су лица која актом оснивања постижу да се води и трасира правац удружења. Ако се нпр. лице А, Б и Ц договоре за један дужи период, да затрују основне животне намирнице смртоносном количином отрова, тиме постоји удружење од најмање три лица и испуњени су услови да се дело квалификује по ставу 1. параграфа 129а. Овде није неопходно постојање неког од наведених циљева у ставу 2. Остварење неког тешког кривичног дела, као што је убиство, само по себи даје довољно основа за квалификацију дела као терористичко у смислу параграфа 129а став 1.

¹⁷ Weißer, B; Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen, *ZStW*, 121 (2009) Heft 1, p. 136.

¹⁸ Слично је и у Кривичном закону Црне Горе, види: Стојановић, З; *Коментар кривичног закона Црне Горе*, Подгорица, 2010, стр. 878.

Активирање у својству члана у удружењу, такође, је кажњиво. Ова радња је кажњива независно од тога да ли су конкретна кривична дела довршена, покушана или припремана.¹⁹

Ако супруга која није члан неког удружења саветује свом мужу приступање том удружењу она је кажњива по ставу 5. тачка 2. § 129а. Кривично дело је довршено самим врбовањем без обзира на постигнут резултат. Дакле, ако супруг буде отпоран на савете своје супруге то не мења ништа на плану њене кажњивости. Обратно, када члан удружења лице А покуша да неког са стране наговори на чланство тада већ постоји свршено кривично дело из става 1. односно свршено остварење сопственог чланства.

Врбовање чланова, према § 129 а став 5, врши онај ко настоји да наговори лица да постану чланови једног, тачно одређеног удружења, док врбовање лица која ће подржавати удружење подразумева вршење радњи којима се код других пробуђује спремност да активности таквог удружења подстиче непосредно или посредно, а да се сам не учлањује у организацију. У оба случаја врбовање може бити управљено како на конкретну особу тако и на неодређен број лица. Као што је већ поменуто, дело постоји без обзира да ли је врбовање било успешно. Лице које врбује жели да придобије чланове или лица која ће подржавати једну, конкретно одређену организацију. Уопштено позивање да се учествује у терористичким активностима које нису ближе одређене није довољно. Према томе, ни позив за прикључење цихаду, сам за себе, није довољан јер се везује за мноштво исламских организација, осим уколико га упућује лице које репрезентује неко удружење па из позива произилази да он важи за то удружење. Уколико неко лице објављује или шири изјаве да би придобио чланове, невезано од тог да ли је он сам члан терористичког удружења за које врши врбовање, биће кажњен према § 129 а став 5. тачка 2. само ако се то врбовање схвата као његово сопствено залагање за удружење. Насупрот томе, ко изјаву преноси само као туђу, у информативне сврхе, не остварује кажњиву радњу. Изменама Кривичног законика Немачке из 2002. године законодавац је сузио криминалну зону код врбовања. Наиме, до тада је свака врста врбовања за терористичко удружење била кажњива²⁰, а од тог момента само врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење. Ту је немачки законодавац, ради заштите слободе мишљења као основног људског права, радњу врбовања

¹⁹ Schäfer, J; Feilcke, B; Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *op.cit.*, p. 299.

²⁰ Према ранијем § 129 а став 3. кажњавало се лице које подржава удружење или за њега врбује казном од шест месеци до пет година.

ограничио на случајеве где је потребна криминализација.²¹ Тако, према старој верзији закона, растурање списа у којима су представљене и коментарисане прошле и будуће терористичке активности "Фракције црвене армије" представља кажњиву радњу јер се тиме повољно утиче на његову позицију у друштву, проширују могућности за њихове активности и евентуално регрутовање нових лица. Међутим, према садашњем стању у КЗ-у Немачке такве радње не представљају кажњиве радње према § 129 а став 5. тачка 2. јер је законодавац хтео изричито да из чињеничног стања изузме оне радње које се исцрпљују у пропагирању тј. врбовању за идеологију терористичког удружења (посебно треба да се из кажњивости изузме област пропагаријања тзв. чистих симпатија).²² Конкретно, данас се кажњава само врбовање за чланство у терористичком удружењу или врбовање лица која ће подржавати терористичко удружење.

Потом је законодавац, у децембру 2003. године, коначно спровео јасно диференцирање између радње подржавања терористичког удружења и радње врбовања чланова или лица која ће подржавати удружење. Према § 129 а став 5. тачка 1. ко подржава удружење у смислу извршења кривичних дела описаних у ставу 1. и 2. казниће се затвором од шест месеци до десет година и затвором не више од пет година у случају става 3. Насупрот томе, ако је у питању врбовање, према § 129 а став 5. тачка 2. кажњиво је само врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење за извршење кривичних дела набројаних у ставу 1. и 2. (за одређена посебно опасна терористичка удружења) и то релативно благом казном (затвором од шест месеци до пет година) у односу на радњу подржавања терористичког удружења из § 129 а став 5. тачка 1. Врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење за извршење кривичних дела набројаних у ставу 3. као и свака друга пропаганда која није усмерена на придобијање чланова или лица која ће подржавати удружење није кажњива.

Ако се више лица договори да оснује терористичко удружење, а сам акт оснивања још не предузму они се кажњавају за покушај кривичног дела. Како се то објашњава у немачкој теорији оснивање терористичког удружења није ништа друго него договор да се убудуће следи циљ удружења. Покушај оснивања терористичког удружења је према томе покушај договора о кривичном делу.²³ Поставља се питање

²¹ Schäfer, J; Feilcke, B; Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *op.cit.*, p. 303.

²² *Ibidem*, p. 302.

²³ Weißer, B; Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen, *op.cit.*, p. 138.

легитимности овог кривичног дела "организовања" које доводи до инкриминације у раној фази. Како се истиче у теорији немачког кривичног права оправданост се може у потпуности доказати. Наиме, другачије је да ли појединац сам доноси одлуку да убије нпр. омрзнутог градоначелника или ако група људи заједно то исто планира. Реализација планираног деликта је у групи извеснија. Постоји притисак групе, идеолошка заслепљеност и с обзиром да су терористичка удружења структурирана удружења подела послова повећава ефикасност узајамно усклађеног заједничког понашања.²⁴ Дакле, ово је кривично дело са апстрактном опасношћу као последицом. Законодавац оправдано полази од тога да се предузимањем ових радњи увек ствара апстрактна опасност.²⁵

Ако учинилац делује у разним организацијама тј. предузима више различитих радњи које су прописане као радње извршења разних "организационих" кривичних дела²⁶ онда постоји стицај између тих кривичних дела. Ако код неке организације дође до структуралних промена, онда од околности појединачног случаја зависи, да ли се ради о истој или новој организацији. Организациони идентитет зависи, па чак и у случају промене имена организације, од чињенице да ли су организациони апарат и његови носиоци остали исти. Уколико структура удружења остане иста а дође до битне промене циља удружења онда може постајати друго кривично дело. То долази у обзир нпр. ако неко злочиначко удружење у смислу § 129 Кривичног законика Немачке одлучи да врши терористичка кривична дела у смислу § 129а истог законика.

КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА УГРОЖАВАЈУ ДРЖАВУ

Кривични законик Немачке је 2009. године допуњен новим инкриминацијама којима је циљ да реагују на терористичке претње већ у фази њихове припреме (§§ 89а и 89б).²⁷ Са новим кривичним делима органи кривичног гоњења могу да реагују већ код припреме терористичких напада, дакле када се са предузимањем радње извршења још није започело и када нису испуњени сви услови за постојање

²⁴ Weißer, B; Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen, *op.cit.*, p. 136.

²⁵ О апстрактној опасности види више: Стојановић, З; *Кривично право-општи део*, Београд, 2010. година стр. 98.

²⁶ Schäfer, J; Feilcke, B; Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *op.cit.*, p. 304.

²⁷ Radtke, H; Steinsiek, M; Terrorismusbekämpfung durch Vorfeldkriminalisierung, *JR Heft*, 3/2010, p. 107.

кривичног дела из § 129а.²⁸ Како је наведено у образложењу Закона за гоњење припреме тешких дела насиља која угрожавају државу велико угрожавање правних добара, посебно од стране исламског тероризма, захтева, по могућству, благовремену интервенцију и кривичног права. Било би тешко прихватљиво да органи кривичног гоњења морају да одустану од лишавања слободе неког лица које је предузело конкретне припремне радње за напад на неко правно добро пошто до стадијума покушаја још није дошло.²⁹ Бићем кривичног дела обухваћен је један стадијум далеко испред стварне повреде правног добра (рана фаза онога што је кажњиво према §§ 129 а и б, као и § 30 Кривичног законика).

Како се, сасвим оправдано, истиче државним институцијама, између тренутка у коме припремне радње постају очигледне и извођења напада остаје веома кратак период у коме треба да реагују и спрече наступање последица које се састоје у повреди живота, тела или имовине. Оно што је карактеристично за исламски тероризам је све већа децентрализација, танано, прозрано и лабаво повезивање у одређена удружења, на први поглед сакривена обука и регрутовање за вршење терористичких кривичних дела што утемељује интерес државе да интервенише већ када су у питању припремне радње за извршење кривичног дела тероризма.³⁰ Из тих разлога, као и због потребе усаглашавања са чланом 7. Конвенције Савета Европе о спречавању тероризма уведени су параграфи 89а и 89б у Кривични законик Немачке.

Чињеничну основу нових кривичних дела чине понашања које законодавац оцењује као типичне припремне радње за извршење терористичких напада.

Параграф 89а носи назив "Припремање тешког дела насиља које угрожава државу". Неопходно је да се припрема тешко дело насиља које угрожава државу. Према ставу 1. параграфа 89а тешко дело насиља које угрожава државу је кривично дело против живота (убиство или уморство) или против личне слободе (у случајевима §239а и §239б), које према околностима случаја угрожава или је погодно да угрози стање безбедности неке државе или међународне организације или уставне принципе Савезне Републике Немачке. Тако се кажњавају изричито свака обука, односно омогућавање обучавања другом лицу у

²⁸ Sieber, U; Legitimation und Grenzen von Gefährungsdelikten im Vorfeld von terroristischer Gewalt, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 7/2009, p. 354.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Bader, M; Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten, *Neue Juristische Wochenschrift*, 39/2009, p. 2853.

изради или руковању ватреним оружјем, експлозивима, експлозивним или запаљивим материјама, нуклеарним или радиоактивним материјама, као и материјама које садрже или могу да развију отров, другим материјама које угрожавају здравље, посебним уређајима који су потребни за извршење дела или осталим вештинама које служе извршењу једног од наведених дела у ставу 1 (став 2. тачка 1. § 89а). Поред ових радњи санкционишу се и израда, набављање за себе или другог, чување или уступање другима таквог оружја, материја или уређаја наведених у тачки 1. става 2. § 89а (став 2. тачка 2. § 89а). Као и набављање или чување предмета или супстанци који су од суштинског значаја за израду, материја или уређаја и капацитета наведених у ставу 2. тачка 1. § 89а (став 2. тачка 3. § 89а). Кажњава се и лице које скупља, присваја или ставља на располагање не само материјалне вредности него и нематеријалне ресурсе за сврху извршења кривичног дела (став 2. тачка 4. § 89а).

Параграф 89б Кривичног законика Немачке носи назив "Успостављање односа за извршење тешких дела насиља која угрожавају државу" и њиме се инкриминише лице које у намери да се обучи за извршење тешког дела насиља које угрожава државу према §89а став 2. тачка 1, успоставља или одржава односе ради удруживања у смислу §129а (стварање терористичког удружења), такође и у вези са § 129б (злочиначка и терористичка удружења у иностранству)³¹.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Савремени, односно тероризам XXI века, представља једну од најтежих глобалних претњи безбедности, проузрокује нове, комплексне ризике, а последице од терористичких напада су све разорније. Његови протагонисти користе легалну инфраструктуру противника за извршење напада. Уз конвенционална средства, терористи све чешће као ефикасна средства употребљавају бензин, ђубриво, хемијске материје, компјутерске мреже и друге предмете који су у свакодневној употреби. То упућује на закључак да је данас логистика тероризма све једноставнија и тешко уочљива.³² Најновије терористичке методе резултат су употребе нових технологија, преласка терористичких група преко међународних граница и промене извора подршке. Употреба информационих технологија, као што су интернет и мобилни телефони,

³¹ Новину у Кривичном законнику Немачке представља § 129 б који носи назив "Злочиначка и терористичка удружења у иностранству". Сврха нове инкриминације је њена примена и на терористичке групе у иностранству.

³² Sieber, U; Legitimation und Grenzen von Gefährungsdelikten im Vorfeld von terroristischer Gewalt, *op.cit.*, p. 353.

проширила је опсег деловања терористичких група. Управо средства глобалног информационог доба довела су до нових, са тероризмом блиско повезаних, понашања која се свде на регрутовање потенцијалних чланова и привлачење симпатизера. Многбројне терористичке групе шаљу снажне политичке поруке широј јавности *online*. Имају званичне и незваничне *web*-странице лаке за претрагу, и скоро све су доступне на енглеском језику.³³

Законодавац у Немачкој подстакнут бројним нападима протеклих година, пре свега на средства јавног саобраћаја, као и потребом усглашавања са најзначајнијим међународним документима у области борбе против тероризма (*Оквирна одлука Савета Европске Уније о борби против тероризма и Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма*) уводи нове, горе анализирани, казнене одредбе у Кривични законик. На овом месту треба поменути да је законодавац у Немачкој отишао даље од земаља у региону и предвидео да се одредба §129а примењује и на организације у иностранству. Заправо ради се о кривичном делу које је уведено у августу 2002. године у Кривични законик под називом "Злочиначка и терористичка удружења у иностранству".³⁴ Како је прописано § 129 (злочиначко удруживање) и § 129а (терористичко удруживање) примењиваће се и на организације у иностранству. Уколико је кривично дело повезано са организацијом изван територије земаља чланица Европске Уније, примена поменутих параграфа неће бити могућа осим уколико је дело учињено у виду активности извршене на територији Савезне Републике Немачке или уколико је учинилац или жртва држављанин Савезне Републике Немачке или се налази у Немачкој. Кривични поступак се може покренути по одобрењу Савезног министарства правде. Приликом одлучивања министарство ће посебно узети у обзир да ли је циљ организације усмерен против фундаменталних вредности државног поретка или против мирољубиве коегзистенције нација.

Дакле, национална кривична законодавства су кључна када је у питању супротстављање тероризму. Међународни извори нису zgodни за непосредну примену јер недовољно прецизно одређују елементе бића кривичног дела и не прописују казну за понашање које се сматра кривичним делом.³⁵ Због тога централно место заузимају национални

³³Cronin, K. A.; *Behind the Curve, Globalization and International Terrorism, in Terrorism and Counter Terrorism, Readings and Interpretations* – third edition, Prepare by Russell D. Howard, Reid L. Sawyer, Natasha E. Bajema, Higher education, 2009, p. 63.

³⁴ Види: Bundesgesetzblatt, год. 2002, део I, бр. 61, од 29.08.2002, р.3390.

³⁵ Стојановић, З; Устав Републике Србије и материјално кривично законодавство, Зборник радова "Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосуђа", Златибор, 2007. година, стр. 20.

правни системи који након ратификовања међународних уговора имају обавезу да изврше хармонизацију са тим изворима и имплементирају одговарајуће одредбе у своје национално кривично законодавство.

Professor Dragana Kolaric, PhD
Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

SUPPRESSION OF TERRORISM AND THE CRIMINAL CODE OF GERMANY

We are witnessing the time when terrorist incidents escalate all around the world. During the last several decades the international community has been working on creation of mechanisms to prosecute and punish the offenders of serious crimes such as terrorism. The states are more and more focused on harmonizing national criminal legislations with the international documents in order to unify incriminations of terrorism, as well as terrorism-related crimes. This harmonization includes also the punishments in order to prevent the terrorists to take advantage of favourable conditions which result from the differences among the national legislations. Despite great willingness and increasing consensus among the states regarding the reform and further development of legal solutions, this process faces many challenges. The central part of this paper consists of the answers to the question if the Federal Republic of Germany, faced with the threat of global terrorism, has adequate criminal provisions, i.e. if the implementation of the most important international documents has been made. This paper offers the review of the development of contemporary German criminal law in the field of fighting terrorism and gives the answer to the question if there is a harmony between the measures applied by the German criminal legislation in order to suppress terrorism as well as criteria which are considered consistent with the principles of the rule of law.

Key words: terrorism, international terrorism, Criminal Code of Germany, international documents, serious crimes